

OSALLISUUSVIIKKO-TOIMINTAMALLI

Osallisuuden kokemus syntyy siitä, että tulee kuulluksi, kokee, että voi vaikuttaa omaan elämäänsä sekä yhteisiin asioihin ja siitä, että tuntee olevansa merkityksellinen osa kokonaisuutta. Osallisuuden kokemus edistää hyvinvointia ja terveyttä, vahvistaa identiteettiä, ehkäisee eriarvoisuuden kokemusta ja rakentaa luottamusta ympäristöön sekä omaan toimijuuteen. Sen lähtökohta on aito ja arvostava kohtaaminen ja kuuleminen sekä näkemysten ja tarpeiden selvittäminen. Osallisuusviikko-toimintamalli pyrkii tukemaan vanhempien osallisuutta ja kuulemista lapsiperheille suunnatussa toiminnassa, tuessa ja palveluissa.

Toimintamalli on työkalu lapsiperheiden kanssa toimiville. Sen avulla lapsiperheiden vanhemmilta saadaan palautetta, uutta tietoa ja kehittämisajatuksia toiminnan kehittämiseksi. Se tukee myös erilaisten toimijoiden yhteistyötä, ja sen avulla voidaan kehittää esim. perhekeskustoimintaa.

Perhekeskustoiminnan kriteereissä sanotaan, että käyttöön tulee ottaa sellaisia toimintatapoja ja malleja, joiden avulla asiakkaatkin kehittävät ja arvioivat perhekeskusten toimintaa. Pitää siis olla tietoa siitä, miten olemassa olevat palvelut vastaavat tarpeita, eli on kuultava asiakkaiden ääntä. Perhekeskusten palveluita kehitettäessä on tärkeää pohtia, miten vanhemmat huomioidaan, saavatko he äänensä kuuluviin ja miten heidät kohdataan palveluissa.

TOTEUTUSYMPÄRISTÖ

Toimintamallia voidaan toteuttaa lapsiperhepalveluissa ja/tai perhekeskustoiminnoissa ympäri Suomea maakunnalliset erot huomioiden. Osallisuusviikon jalkautumisen ja kyselyn tekemisen voi toteuttaa perhekeskusten/perhepalveluiden aulatioissa, erilaisissa kohtaamispaikoissa, esim. ostoskeskuksissa – eli kaikkialla siellä, missä vanhemmat tavoitetaan heidän omissa toimintaympäristöissään. Toimintamallia voi toteuttaa jo olemassa olevilla resursseilla ilman lisäkustannuksia.

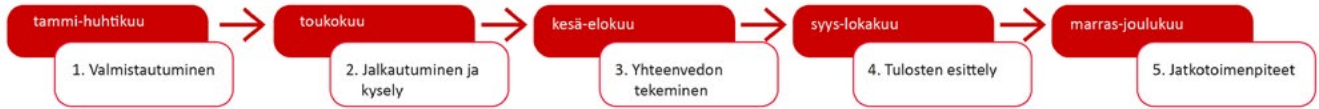
TOTEUTTAJAT

Tavoite on, että mukana olisi maakunnan, kuntien, järjestöjen ja seurakuntien työntekijöitä. Palvelujen käyttäjien eli vanhempien osallistumisella on myös suuri merkitys. Heidän kohtaamisistaan ja heiltä kyselyssä saaduilla tiedoilla tulee olla vaikutusta palvelujen kehittämisvaiheessa. Vanhemmat ovat siis oleellinen osa toimintamallia. Vapaaehtoiset vanhemmat voivat myös osallistua jalkautumiseen.

OSALLISUUSVIIKKO MAHDOLLISTAA TOIMIJOIDEN JA VANHEMPIEN KOHTAAMISEN

Vanhempia kohdataan viikon aikana jalkautumalla perhekeskuksiin/perhepalveluihin, kohtaamispaikkoihin ja lähialueille. Samalla vanhemmilla on mahdollisuus vastata kyselyyn, jolla kerätään tietoa perheiden tarpeista ja toiveista. Kyselyn ohella keskustelut vanhempien kanssa ovat keskeisessä osassa. Osallisuuden kokemus välittyy vanhemmille aidolla kiinnostuksella ja kohtaamisella. Samalla saadaan tietoa alueen lapsiperheiden arjesta. Saadusta materiaalista tehdään yhteenveto, joka toimitetaan tiedoksi ja kehittämistyön tueksi perhekeskuksiin/perhepalveluihin niiden työntekijöille, asiakkaille ja muille toimijoille.

Osallisuusviikko jakautuu viiteen vaiheeseen, ja koko prosessi on kuvattu alla olevassa kuviossa. Toimintamallin vaiheet seuraavat toisiaan, ja koko prosessin voi viedä läpi vuodessa.

1.

VALMISTAUTUMINEN

Valmistautuminen on syytä käynnistää ajoissa. Tässä vaiheessa tehdään alustavat suunnitelmat koko prosessia ajatellen. Mallin tavoite ja tarkoitus on hyvä kirkastaa sitten, että kaikki osallistujat ymmärtävät ne. Ennen kaikkea on tärkeä sopia vastuuhenkilöistä, aikatauluista, jalkautumisen toteutuspaikoista ja jalkautujien rekrytoinnista mahdollisimman monitoimijaisesti. Osallisuusviikon näkyvyyttä on syytä suunnitella: on esim. mietittävä, tarvitaanko mainontaa ja pitääkö jalkautujien erottautua jotenkin. Kyselylomake kannattaa muokata huolellisesti: on esim. mietittävä, mitä halutaan tietää, sekä pohtia kielivaihtoehtoja. Hyvin suunnitelluilla kysymyksillä saadaan vastauksia, jotka mahdollistavat aikanaan kattavan analysoinnin. Kannattaa suunnitella myös lomake, johon jalkautajat kirjaavat havaintojaan. Vanhempia kannattaa hyödyntää kyselylomakkeen kysymysten laatimisessa ja testaamisessa. Heiltä voi myös pyytää vinkkejä sopivista jalkautumispaikoista.

2.

JALKAUTUMINEN JA KYSELY

Jalkautuminen ja kysely toteutetaan yhden viikon aikana. Sopiva ajankohta voi olla esim. toukokuun puoliväli, jolloin vietetään Kansainvälistä perheiden päivää. Jalkautumiseen soveltuvia paikkoja ovat perhekeskusten/ perhepalveluiden aulatilat, kohtaamispaikat, perhekeskusten lähialueet esim. puistot, ostoskeskukset ja kirjastot sekä lapsiperheiden tapahtumat. Kyselylomake toteutetaan sähköisenä Webropol-muodossa, jota voidaan täyttää kätevästi iPadilla tai tietokoneella. Kohdatessa on tärkeää muistaa avoin mieli ja kiireettömyys, sillä kyselyyn vastaaminen on vanhemmille vapaaehtoista. Keskeistä on tarjota vanhemmille kiireetön keskusteluhetki. On tärkeää tavoittaa mahdollisimman moninainen joukko vanhempia matalalla kynnyksellä. Vanhemmille tulee kertoa, että heidän vastauksiaan ja näkemyksiään kuullaan perhekeskustoimintojen kehittämistyössä ja että saadut tiedot viedään eteenpäin.

3.

YHTEENVEDON TEKEMINEN

Yhteenvedon tekee henkilö, jolla on asiantuntemusta koota saatu aineisto (kysely ja jalkautujien havainnot). Aineisto analysoidaan ja saaduista tuloksista vedetään keskeiset johtopäätökset. Tuloksista ja johtopäätöksistä voi tehdä havainnollistavan infograafin sekä sähköistä materiaalia jatkotyöskentelyyn. Tässä vaiheessa aineistosta voidaan etsiä erilaisten tavoitteiden mukaisia paikallisia, maakunnallisia tai valtakunnallisia yhtäläisyyksiä ja/ tai eroja. Vastaajien määrä vaikuttaa tuloksiin, ja kyselyn kielivalikoimaa on hyvä miettiä myös analysoinnin näkökulmasta.

4.

TULOSTEN ESITTELY

Tulosten esittely on olennaista osallisuuden näkökulmasta ja sen, että se sisältyy toimintamalliin, on oltava kaikkien tiedossa. Osallisuusviikolta saadut tulokset ja keskeiset nostot esitellään perhekeskusten/ perhepalveluiden johdolle, työntekijöille ja muille mukana olleille toimijoille. Tulosten esittely ja niistä tiedottaminen alueiden asukkaille ja lapsiperheille on tärkeää. Mukana olevat tahot ja toimijat sopivat mahdollisista käytännöistä ja toteutustavoista. Järjestötoimijoiden roolit ja toimintamahdollisuudet omien verkostojensa ja asiakasryhmiensä suhteen on hyvä hyödyntää tässä vaiheessa. Vanhempien osallisuus tulee näkyväksi, kun heidän näkemyksensä huomioidaan ja niistä kerrotaan myös muille alueen asukkaille.

5.

JATKOTOIMENPITEET

Jatkotoimenpiteet todentavat parhaimmillaan vanhempien osallisuutta. Toimintamallissa ei saa tyytyä vain tiedon keräämiseen, vaan saadulla tiedolla on oltava merkitystä perhekeskustoiminnan/perhepalveluiden kehittämistyössä. Mahdollisuuksien mukaan perhekeskuksissa/perhepalveluissa ja kohtaamispaikoissa voi suunnitella palvelujen ja toimintojen kehittämistä saadun tiedon pohjalta. Liikkeelle voi lähteä pienin askelin ja esim. toteuttaa jokin toivottu malli toiminta-alueella. On tärkeää tiedottaa kaikista kehittämissuunnitelmista. Silloin vanhemmat kokevat, että heidän osallistumisellaan on ollut merkitystä. Vanhempien omaan aktiivisuuteen kannattaa tarttua herkästi ja mahdollistaa näin heidän omaehtoinen toimintansa matalalla kynnyksellä esim. kohtaamispaikoissa. Järjestötoimijoiden tavat toimia ja vastata asiakkaidensa esiin nostamiin tarpeisiin tarjoavat erinomaisen mahdollisuuden kehittää toimintaa hyvinkin ketterin liikkein. Tässä vaiheessa on syytä myös arvioida prosessia kokonaisuutena ja vaihe vaiheelta sekä miettiä seuraavaa toteutusta (kyselylomake, jalkautumisen toteuttamispaikat, jalkautujien määrä, tuloksista tiedottaminen jne.).

LOPUKSI

Osallisuusviikko-toimintamallin juurtumisen ja käyttöönoton eteen on tehtävä perustavanlaatuisia pohjatyötä yhdessä eri toimijoiden kanssa. Erytisen tärkeää on, että perhekeskusten/perhepalveluiden johdolle ja henkilöstölle päästään kertomaan toimintamallista ja sen avulla saaduista tuloksista.

Toimintamallissa vaikuttavuus syntyy ensisijaisesti asiakkaiden näkökulmasta, mutta se lisää myös ammattilaisten ja muiden toimijoiden työn mielekkyyttä ja merkityksellisyyttä. Hyvän käytännön toimivuuden ja tuloksellisuuden todentaminen voi kestää vuosiakin.

Toimintamallin toimivuutta testattiin käytännössä vuonna 2019 kuudessa maakunnassa, ja saadut kokemukset olivat positiivisia. Monitoimijainen työskentely lisäsi tietoisuutta lapsiperheiden näkemyksistä ja yhteistyötahojen toiminnasta sekä mahdollisti yhteistyön asiakkaiden ja erilaisten toimijoiden kanssa matalalla kynnyksellä.

PERHEKESKUS

Yhteensovitettu lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja avuntarpeisiin vastaava palveluverkosto, joka toimii ja jota johdetaan kokonaisuutena. Tarkoituksena on, että jokainen lapsi, nuori ja perhe saa tarvitsemansa avun ja tuen viiveettä.

KOHTAAMISPAIKKA

Kohtaamispaikka on osa perhekeskusta. Kohtaamispaikka vahvistaa lasten ja vanhempien osallisuutta, vuorovaikutusta ja voimavaroja sekä tukee perheiden hyvää arkea ja yhteisöllisyyttä. Toiminta edistää eri-ikäisten lasten ja perheiden terveyttä ja hyvinvointia.

LÄHTEET:

- Arnkil, R., Spangar, T. & Jokinen, E. 2007. Hyvä vertaisoppiminen kuntatyön arjessa. Kuntaliiton verkkojulkaisu. Saatavissa: http://shop.kuntaliitto.fi/product_details.php?p=287
- Halme, N., Kekkonen, M. & Perälä, M-L. 2012. Perhekeskukset Suomessa. Palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen. Raportti 62/2012. Helsinki: Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90890/URN_ISBN_978-952-245-747-9.pdf?sequence=1
- Heinström, M. 2018. Lapsiperheiden osallisuus matalan kynnyksen avoimissa kohtaamispaikoissa. Pro gradu -tutkielma. Sosiaali- ja terveystieteiden laitos, sosiaalihuollintieteen tutkimuskeskus. Itä-Suomen yliopisto.
- Kainulainen, S., Paananen, R. & Surakka, A. 2016b. Maakunnan ihmisten elämänlaatu sote-palveluiden tavoitteeksi. Teoksessa Niemelä, J. (toim.) Sote sosiaalisen kestävyuden vahvistajana. Diak Puheenvuoro 2. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <https://docplayer.fi/23575816-Jorma-niemela-toim-sote-sosiaalisen-kestavyden-vahvistajana.html>
- Kaukonen, P., Pelkonen, M., Hastrup, A., Bergbacka, K., Mäkelä, J., Santala, R. ja LAPETOIMIJAT. 2018. Lapsille ja nuorille hyvä sote. LAPE-teesit sote-palveluiden uudistamisen tueksi. Päätösten tueksi. 51/2018. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137190/THL_PT_051_2018%20web.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Kittilä, R., Kurikka, P., Männistö, L., Pajula, E., Pekkanen, M. & Uusitalo, K. 2018. Järjestöt maakunnan kumppaneina – Malleja järjestöystävällisen maakunnan rakentamiseen. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. Saatavissa: http://shop.kuntaliitto.fi/product_details.php?p=3508
- Pelkonen, Marjaana; Hastrup, Arja; Normia-Ahlsten, Leena; Halme, Nina; Kekkonen, Marjatta; Kiviruusu, Olli; Liukko, Eeva; Lämsä, Riikka. 2020. Perhekeskukset Suomessa 2019. Kehittämisen tilanne ja työn jatkuminen. THL; työpaperi 2020_006 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-461-5>
- Rautelin, Sini & Veijalainen, Mia. 2020. Osallisuusviikko: Toimintamalli vanhempien osallisuuden vahvistamiseen perhekeskuksissa. Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveystieteiden ylempi AMK. Lahden ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/268011/Rautelin_Sini_Veijalainen_Mia.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Lastensuojelun Keskusliiton koordinoimassa Perheet keskiöön! -hankkeessa (2018–2020) tavoitteena on integroida järjestöjen tarjoama tuki ja palvelut valtakunnallisesti osaksi perhekeskustoimintaa. Hankkeessa halutaan tarjota perheille osallistumisen mahdollisuuksia ja saada niiden ääni kuuluviin perhekeskustoiminnassa ja sen kehittämisessä. Hankkeessa on koettu tärkeänä tavoittaa palveluita käyttävät sekä niiden ulkopuolella olevat perheet ja saada heiltä tietoa lapsiperheiden palveluista.

<https://www.lskl.fi/keskusliitto/organisaatio/hankkeet/perheet-keskioon/>

